

DF Revy

LibQUAL: Måling af servicekvalitet	4
Langtidsarkivering af E-tidsskrifter	7
Et valg er et valg er et valg – eller er det? Temadag om materialevalg	10
Ny hjemmeside til Det Administrative Bibliotek	16
Nye publikationer	20

Danmarks Forskningsbiblioteksforening – DF Revy 27. årgang nr. 4, maj 2004

Redaktion

Kirsten Krogh Kruuse (ansvarshavende)
Handelshøjskolens Bibliotek
Fuglesangs Allé 4
8210 Århus V
Tlf. +45 8948 6542
Fax +45 8615 9627
kin@asb.dk

Redaktionsudvalg

Adrian Price
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2116
adrian.price@dvjb.kvl.dk

Anne Cathrine Trumpy
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2147
act@kvl.dk

Susanne Dalsgaard Krag
Det Teologiske Fakultets Bibliotek
Aarhus Universitet
Tlf. 8942 2315
krag@teologi.au.dk

Abonnement

Årsabonnement for ikke medlemmer 375 DKK
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet der
vedrører ekspedition af DF-Revy, bedes rettet til:
DF's sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C
Tlf. 8946 2207
Fax 8946 2220
df@statsbiblioteket.dk

Deadlines

DF Revy nr. 5, 26. maj 2004
DF Revy nr. 6, 11. august 2004
DF Revy nr. 7, 22. september
Manuskripter kan overføres elektronisk som fil
til redaktionens e-mailadresse eller afleveres på
diskette (Word / Word-Perfect)

Annoncer

1/1 side: 3300 kr.
1/2 side: 1800 kr.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.
Priserne er excl. moms, foto-, layout- og
reproarbejde og evt. farvetillæg.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson

Tryk

Kongsvang Bogtrykkeri A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503

4 LibQUAL: Måling af servicekvalitet

Af Lars Lund-Thomsen

7 Langtidsarkivering af E-tidsskrifter

Af Helle Lauridsen

10 Et valg er et valg er et valg – eller er det? Temadag om materialevalg

Af Jesper Bendix, Hanne Hørl Hansen, Bjarne Christensen,
Hanne Sonne Henriksen, Henning Midtgaard Hanssen

16 Ny hjemmeside til Det Administrative Bibliotek

Af Matine Kvist og Karina Lindhus Larsen

20 Nye publikationer

Af Kirsten Krogh Kruuse

Fra Baglinjen

Øresundsregionens Universitetsbibliotek?

Fra Redaktionen

FORBEDRET SERVICE
AKTUELT UDVALG AF MATERIALER
LANGE ÅBNINGSTIDER
PÆNE FYSISKE RAMMER
GOD PLACERING AF BIBLIOTEKET

For nogle år siden svirrede begrebet library bypass i bibliotekskredse. I takt med udbredelsen af Internettet opstod en bekymring for, om bibliotekerne ville kunne fastholde brugerne, når der blev adgang til mere og mere via nettet. Forestillingen om, at information efterhånden ville blive så billig, at brugerne selv kunne skaffe sig, hvad de havde behov for ved nogle få tryk på tasterne, fik nogle til at mene, at bibliotekernes dage var talte. Bibliotekerne har været nødt til at opruste med nye, især elektroniske materialer, og DEF-projektet har betydet udvikling af nye tilbud og samarbejde til gavn for alle. Statistikkerne viser da også, at bibliotekerne fortsat har en eksistensberettigelse, men en stadig fokusering på udvikling er nødvendig.

I slutningen af april kunne en rapport om situationen i de engelske folkebiblioteker derimod berette, at antallet af udlån og besøg er støt faldende. I rapporten udtrykkes der kritik af den måde, der prioriteres på i bibliotekerne, og det anbefales, at man ser på, hvad brugerne har behov for – i dette tilfælde et bredt og aktuelt udvalg af materialer, lange åbningstider, en god placering af biblioteket og pæne fysiske rammer. Bedre omkostningsstyring og resultatmålinger er også en del af medicinen, der skal få bibliotekerne på benene igen.

For de danske forskningsbiblioteker var der inspiration at hente om disse temaer ved DF's vinterinternatmøde, hvor emnet var outcome og performance measure-

ment. DF Revy har tidligere bragt nogle af indlæggene, og i dette nummer følger vi op med en artikel om en brugerundersøgelse, der foregår i et samarbejde mellem de europæiske handelshøjskolebiblioteker.

Samarbejde om forbedret service rækker også uden for landets grænser i Øresundslåneordningen, som er omtalt på bagsiden. Her forsøger man trods forskelle i lovgivningen at gøre det lettere at være studerende i Øresundsregionen.

Forsidefoto

AROS Aarhus Kunstmuseum.
Skulpturen "Boy" af den australske kunstner Ron Muecks.
Foto: Hreinn Gudlaugsson

LibQUAL: Måling af servicekvalitet

Af forskningsbibliotekar, C.M. Lars Lund-Thomsen

På Handelshøjskolens Bibliotek i Århus (HBÅ) har vi løbende søgt at udvikle vores service, så den matcher lånerens behov. Vi har gennem fokusgruppediskussioner med studerende og ansatte på Handelshøjskolen i Århus (HHÅ) vurderet eksisterende og nye tilbud på biblioteket. Ligeledes har den tætte kontakt til institutterne gennem kontaktpersonerne givet Biblioteket gode input til fornyelse og revidering af vores tilbud.

Lars Lund-Thomsen
Forskningsbibliotekar, C.M.
Handelshøjskolens Bibliotek, Århus
lut@asb.dk

Biblioteket har imidlertid ikke gennemført løbende målinger af tilfredsheden hos vores brugere. Da Handelshøjskolen arbejder hårdt på at få en EQUIS certificering, hvor bl.a. international benchmarking, strategisk udvikling og kvalitetsforbedring er nogle af nøgleordene, er det tydeligt, at kvalitetsmålingen på biblioteket ikke er tilstrækkelig.

Biblioteket har derfor valgt at indgå i et samarbejde med en gruppe af europæiske handelshøjskolebiblioteker (EBSLG) bestående af bibliotekerne på London Business School, HEC i Paris samt IMD og St. Gallen i Schweiz. Disse biblioteker har sammen valgt at deltage i en undersøgelse, LibQUAL, der måler kvaliteten af servicen på biblioteker.

Libqual: Baggrund og formål

LibQUAL udspringer af ServQUAL, der er udviklet i den private sektor til måling af servicekvalitet. De amerikanske forskningsbiblioteker – Association of Research Libraries (ARL) har udviklet LibQUAL til at måle servicekvaliteten på

biblioteker. Målet var at udvikle en metode, der kunne understøtte bibliotekerne i deres arbejde med at forbedre deres service samt med at profilere og markedsføre disse.

Resultatet er LibQUAL - en mailbaseret spørgeskemaundersøgelse, der har til formål at:

- Skabe en "excellence kultur" inden for biblioteksservice
- Hjælpe bibliotekarere til bedre at forstå brugervurdering
- Samle og fortolke brugerdata systematisk over tid
- Give biblioteker adgang til sammenlignelige data
- Identificere "best practice" inden for biblioteksservice
- Forbedre bibliotekarernes analytiske evner

Desuden er undersøgelsen, ud over at omkostningerne for at deltage er små, ikke særlig tidskrævende at gennemføre. En anden åbenlys fordel er, at det er ikke nød-

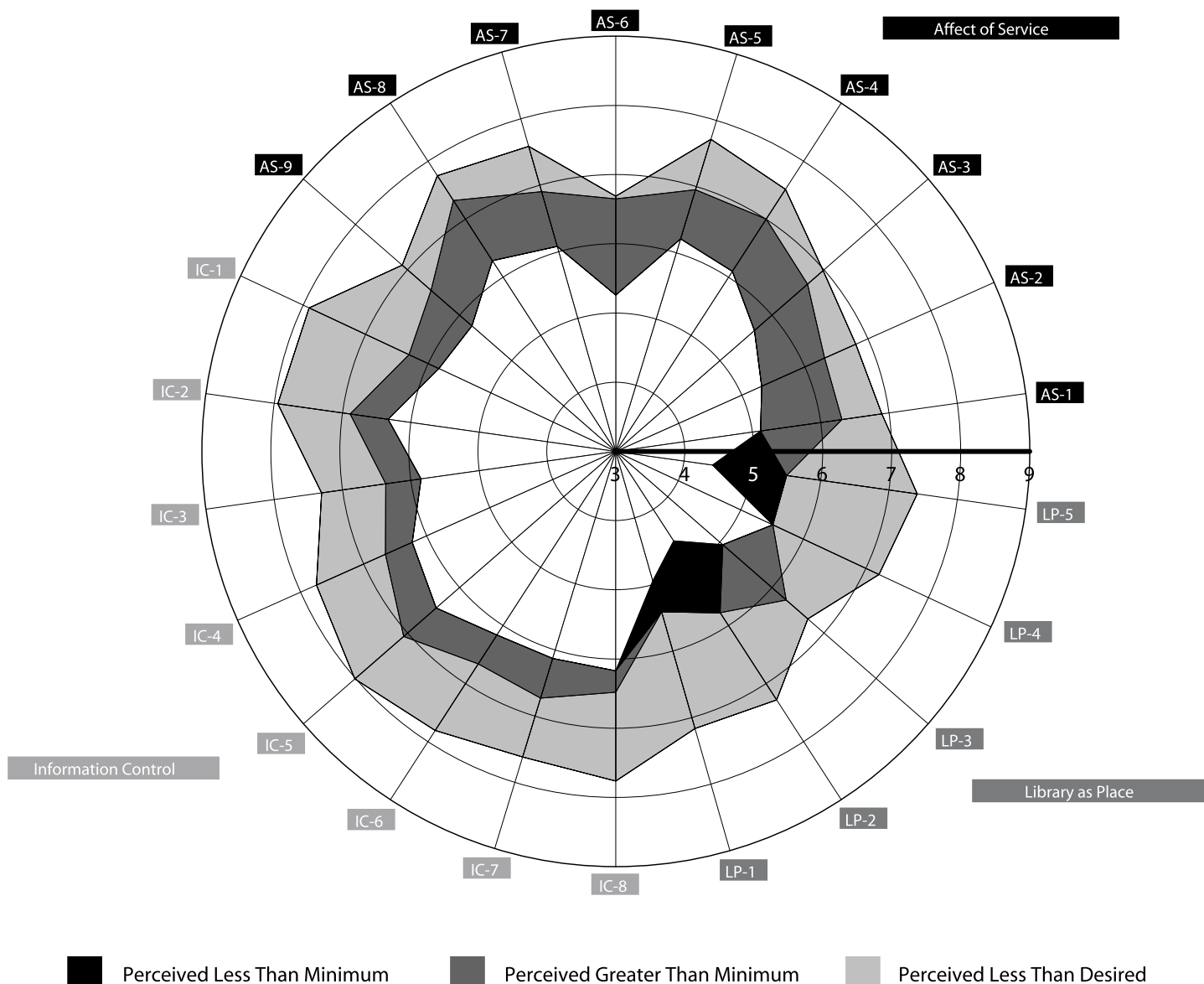
vendigt at have specielle statistiske eller analytiske kundskaber, da den grundlæggende databehandling foregår i USA.

LibQUAL 2004: 22 and a box

Rent fysisk består spørgeskemaet her i 2004 af 22 spørgsmål til bibliotekets service, der beskriver tre dimensioner: service, fysiske rammer og informationsressourcer. I forhold til undersøgelsen i 2001 er det faktisk mere end en halvering af spørgsmålene. Da dette har betydning for svarprocenten, er det meget vigtigt at begrænse antallet af spørgsmål. Under hvert spørgsmål skal respondenterne så give en vurdering af sit laveste og ønskede niveau til den pågældende service eller egenskab. Desuden skal respondenterne vurdere biblioteket, og der vil fremkomme en forskel på ønsket og aktuel kvalitet. Det er dette "kvalitets gap" der bliver analyseret i undersøgelsen.

Ud over disse 22 spørgsmål er der spørgsmål om demografiske variable som køn, alder og studieretning samt en tekstboks,

Figur 1. Figuren viser for hvert af de 22 spørgsmål graden af tilfredshed hos brugerne. Nærmest mod centrum er den mindste grad af tilfredshed. De sorte områder viser de steder, hvor brugerne synes, at den service, de modtager, er under det mindst acceptable niveau. I det mørkegrå område opnår brugerne en service, der ligger over det mindst acceptable niveau, mens det lysegrå område er forskellen på den opnåede service og den ønskede service.

hvor der kan tilføjes yderligere kommentarer. Den har vist sig utrolig vigtig, da over 30 procent af dem, der besvarer spørgeskemaet, kommer med yderligere kommentarer til biblioteket.

LibQUAL er et stærkt redskab, dels på grund af, at selve det teoretiske fundament er utrolig stærkt, og dels fordi der gennemføres mange undersøgelser. Alene i 2003 blev der indsamlet over 125.000

spørgeskemaer, hvorfor de 22 spørgsmål og 3 dimensioner er særdeles robuste. Fordelene er altså:

- Let at besvare
- Hurtig at gennemføre
- Ingen statistiske kundskaber
- Godt teoretisk fundament
- Lave omkostninger

Det giver biblioteker mulighed for at gennemføre undersøgelsen hvert eller hvert

andet år og ikke, som det hidtil har været praksis på de danske forskningsbiblioteker, hvert femte eller tiende år. Det giver biblioteket meget bedre indsigt i brugernes tilfredshed og udviklingen i denne – altså benchmarking over tiden.

Undersøgelse på HHÅ

Undersøgelsen blev foretaget fra midten af marts til midten af april 2004, hvor de ansatte på HHÅ samt 2000 tilfældigt

Målet var at udvikle en metode, der kunne understøtte bibliotekerne i deres arbejde med at forbedre deres service samt med at profilere og markedsføre disse.

udvalgte studerende fik en e-mail med link til undersøgelsen, der i år har været formuleret på engelsk. De studerende har modtaget to rykkere, mens der til personalet på HHÅ kun er sendt en rykker. Undersøgelsen blev lukket for yderligere besvarelser i sidst i april, og rapporten vil vi så modtage primo maj – dvs. kun to måneder efter at spørgeskemaet blev sendt ud første gang.

Selve rapporten vil blive udfærdiget på baggrund af de 400 besvarelser, og vil have et omfang på omkring 80 sider. Rapporten vil indeholde en samlet vurdering af biblioteket, men nok så interessant vil de forskellige grupper også blive analyseret. Der vil ofte være signifikante forskelle på grupperne, der i vores undersøgelse omfatter bachelorer, masterstuderende og akademisk personale.

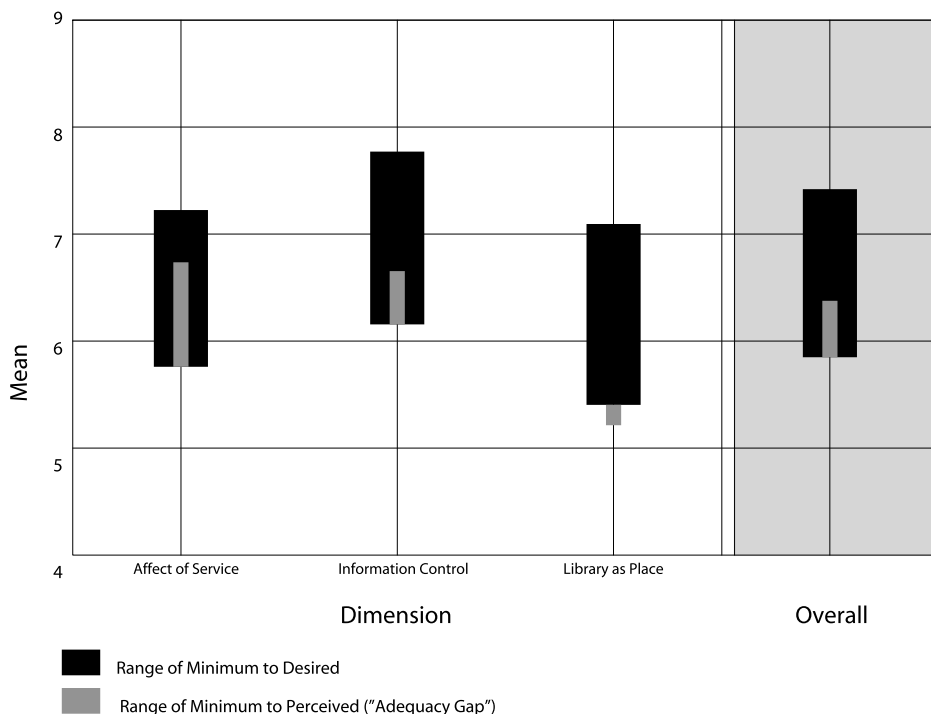
Allerede inden rapporten er modtaget, har vi adgang til de kommentarer, der er tilføjet i boksen. Vi har fået lidt over hundrede kommentarer, og det er interessant og måske ikke overraskende, at ca. 75 procent har kommenteret vores dårlige pladsforhold.

Resultat LibQUAL HBÅ 2004

Biblioteket har faktisk i skrivende stund modtaget resultatet, og det samlede resultat for alle tre grupper vil her blive præsenteret. Som tidligere nævnt, er de tre dimensioner service (Affect of Service), fysiske rammer (Library as Place) og informationsressourcer (Information Control). De ni spørgsmål på servicedimensionen kører på personalet og deres evne og vilje til at hjælpe brugerne. De fysiske rammer, fortæller om biblioteket er indbydende, og om der er stille- og gruppearbejdspladser, mens informationsressourcer fortæller om adgang til trykt og elektronisk materiale, adgang til at printe og fjernadgang til ressourcerne.

I figur 1 kan resultatet af alle 22 spørgsmål aflæses.

Det ses at service ligger rimelig godt, mens vi på informationsressourcer godt kunne ligge lidt højere. Den sidste dimension med de fysiske rammer giver en dårlig vurdering, og bekræfter de kommentarer, vi fik retur med undersøgelsen. Kvalitetsgabets område "Perceived Less Than Desired", og er forskellen på den ønskede service og den opfattede service. I den optimale situation er dette område så

Figur 2. Gennemsnitsresultater af alle spørgsmål fordelt på de tre dimensioner service, informationsressourcer og bibliotekets fysiske rammer.

lille som muligt – eller helt væk. I de tilfælde kan der være tale om, at der bliver givet en service der er større end det ønskede – altså "Perceived Greater Than Desired".

I figur 2 vises et gennemsnit af alle spørgsmål fordelt på de tre dimensioner, og mens vi på service og informationsressourcer ligger inden for det ønskede niveau, ligger vi på de fysiske rammer under minimumsforventningerne.

Igen skal man huske, at der kan være signifikante forskelle mellem grupperne, hvorfor det samlede resultat ikke skal tillægges så stor betydning. Det er resultatet af de enkelte grupper, der skal underkastes en nøjere analyse.

Fremtidig kvalitetsmåling på HBÅ

Brugerundersøgelsen i 2004 betragtes som et pilotprojekt, hvor vi vil vurdere LibQUAL som metode til at måle bibliotekets servicekvalitet. Selvom fordelene ved denne metode er åbenlyse, er metoden stadig udviklet i USA, og der er ingen garanti for, at den uden videre kan implementeres her på europæiske biblioteker.

Vi har dog mulighed for at påvirke undersøgelsen en hel del. Fra år 2004 er der åbnet for, at bibliotekerne kan tilføje yderligere fem spørgsmål. Dvs. vi kan få 27 i stedet for 22 spørgsmål, hvilket er forholdsvist meget. Gruppen valgte bevidst at

holde sig på de 22 spørgsmål, indtil vi har samlet lidt erfaringer med undersøgelsen.

Målet er, at biblioteket løbende bliver i stand til at måle brugernes tilfredshed. Formentlig vil vi foretage en undersøgelse hvert andet år, hvilket giver os mulighed for i det mellemliggende år at justere vores tilbud. Gennem fokusgruppemøder vil vi diskutere nogle af de input, der er kommet via undersøgelsen.

Desuden skal vi i EBSLG-gruppen vurdere resultatet. Da vi har gennemført den samme analyse, vil vi have et godt grundlag for at vurdere hinandens stærke og svage sider. I et videre samarbejde vil det være en stor fordel, at vi på den måde kan drage nytte af hinandens erfaringer. Specielt dette samarbejde i EBSLG gruppen med udveksling af erfaringer og diskussion af resultatet, forventer vi os meget af.

Med dette produkt får vi mulighed for at lave den ønskede benchmarking. Da vi i gruppen er fast besluttet på at gennemføre den løbende, har vi et særdeles godt fundament for målinger over tiden og mellem andre biblioteker (primært europæiske handelshøjskole biblioteker - EBSLG). Hvis man er interesseret i mere information, er det oplagt at gå på LibQUAL hjemmesiden www.libqual.org. Menu-punktet "About the Survey" giver adgang til baggrundsmaterialet.

Langtidsarkivering af E-tidsskrifter

Af Helle Lauridsen

Med e-tidsskrifternes hurtige fremgang melder sig bekymringerne for hvordan de bevares. Mange husker stadig de gamle 5 1/4 tommers floppydisks, men hvor i landet står der mon en maskine der kan læse den? Elektroniske medier kan ikke blot "sættes i magasinet" og tages frem om halvtreds til hundrede år. Både medierne og apparaterne der skal læse dem, skal opgraderes. Jeg giver her en kort sammenskrivning af nyere internationale artikler og rapporter der belyser forholdene omkring langtidsopbevaring af e-tidsskrifter.

Helle Lauridsen
Sektionsleder
Statsbiblioteket
hla@statsbiblioteket.dk

Uklar terminologi

I mange artikler hersker der en del forvirring omkring ordet "arkivering", og jeg mener det er af stor vigtighed her at understrege at jeg med arkivering mener langtidsopbevaring af digitale tidsskrifter. I alle DEF licenser er en klausul om "perpetual access", og min forudsætning er at dette forpligter udgiveren til at have det primære ansvar for retrospektiv adgang til licensbelagt materiale, ligegyldigt hvor et langtids digitalt arkiv vil ligge.

Så længe udgivet materiale har en aktiv kommerciel værdi, vil det være mærkeligt hvis udgiveren ikke opgraderer det i takt med teknologiuudviklingen.

Langtidsarkivering har indtil for nylig været varetaget af bibliotekerne i form af bevaring af print kopier. I et stigende digitalt miljø er dette ikke bæredygtigt i det lange løb, ikke blot af økonomiske grunde, men især da e-udgivelser enten ikke er præcise kopier af de trykte artikler (e-mediet er let at berige med billeder, 3-D mm.), og udviklingen peger mod at flere forlag i løbet af overskuelig fremtid vil overgå til e-only.

Desuden er det ikke muligt inden for rimelige økonomiske rammer at abonnere på alle videnskabelige artikler der bliver udgivet i print i dag, og brugerstatistik alene fra DEF licenserne viser at brugerne benytter cirka ti procent artikler der aldrig

har været abonneret på i Danmark og at de i gennemsnit får mere end fyre procent af deres materiale fra titler der aldrig er blevet holdt af deres bibliotek. Se figur 1.

Det er derfor digital langtidsarkivering jeg vil beskæftige mig med i dette papir.

Problemstilling

Hvis det er accepteret at en bibeholdelse af en parallel printudgave (hvis den i det hele taget eksisterer og er identisk med den elektroniske version) ikke er en bæredygtig løsning, hvordan kan man så stole på den elektroniske version?

Der er store teknologiske, juridiske og organisatoriske udfordringer i at garantere

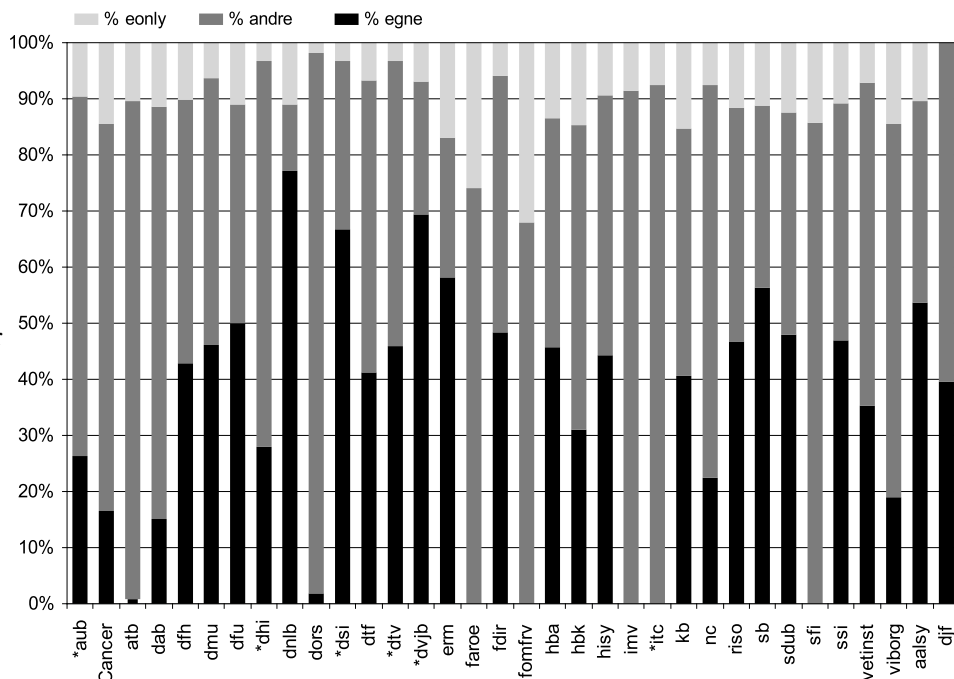
adgang over en lang periode, og hvordan kan forlagene forventes at give en sådan garanti når de aldrig har skullet gøre det for de trykte udgaver?

Udgifterne i forbindelse med arkivering er endnu ikke klarlagt, men forventes at være substantielle, og et af hovedspørgsmålene er motivation for at pådrage sig disse udgifter. Hvilken motivation ud over den kommercielle vinding har udgiverne i at investere i troværdige digitale arkiver for deres udgivelser? På den anden side, hvilken motivation har bibliotekerne for at fortsætte med at påtage sig rollen som arkiver og investere i et digitalt arkiv for udgiverne hvis sidstnævnte tjener på arkiverne mens førstnævnte accepterer hele udgiften og risikoen?

Især med hensyn til licensbelagte tidskrifter er roller og ansvar ikke vel definerede. Her har bibliotekerne licensstyret adgang til et indhold som er under udgiverens kontrol. For størstedelen påtager udgiverne sig arkivforpligtelsen pr. automatik, i det mindste for en periode. Det er nødvendigt at klarlægge problemerne for både biblioteker og udgivere så alle kan drage nytte af adgang til værdifuldt digitalt materiale og især så markedet fortsat kan udvikle sig.

Problemet er jo på ingen måde begrænset til Danmark, og adskillige projekter som skal kigge på problemerne med fremtidig adgang til licensbelagt kommercielt indhold, har været sat i værk. I perioden 2001 - 2002 har Mellon Foundation¹ (USA) sponseret syv forskellige projekter på amerikanske universiteter fokuserende på arkivering af e-tidsskrifter. Af de syv projekter, fokuserede et (Stanford) på at udvikle teknologi for at høste præsentationsfiler, det webbaserede materiale der bruges af udgiverne til at præsentere indholdet til læserne, og bevare dem i et bredt distribueret system. Dette tiltag er kendt som LOCKSS² (Lots Of Copies Keeps Stuff Safe).

Fem af de syv projekter fokuserede på indsamlingen af udgiverens sourcefiler, inklusiv høj kvalitetsbilleder og tekst kodet enten i SGML eller XML. Det syvende projekt (MIT) fokuserede på dynamiske e-tidsskrifter, for eksempel CogNet og Columbia International Affairs Online (CIAO).

Figur 1. Forskningsbibliotekernes downloads af artikler fra Elsevier i 2002. Kategorien egne omfatter de titler, som bibliotekerne har haft særskilt abonnement på inden pakkeaftalen med Elsevier.

Tre brede konklusioner blev identificeret:

1. Arkivering synes nu teknisk muligt ved brug af forskellige metoder, såsom at fange web-baserede præsentationer med LOCKSS og indhøstning af kildefiler.
2. Deltagende udgivere er begyndt at se arkivering som en konkurrencefordel.
3. Der er en stigende delt forståelse for at et e-tidsskrifts arkiv skal gøre det muligt at betragte e-tidsskrifter som blivende medier og at overtale forlæggere og bibliotekarer til at forlade det trykte materiale.

Konklusionen er også at nye organisationer og nye samarbejdsformer er nødvendige for samarbejdet mellem biblioteker og udgivere. To meget forskellige tiltag (LOCKSS og JSTOR) bliver støttet i yderligere 18 måneder.

I England er Digital Preservation Coalition³ startet i 2001 for at sikre bevaringen af digitale ressourcer i England og for at arbejde internationalt for at sikre vores globale digitale hukommelse og vidensbase. Her arbejder engelske pligtafleveringsbiblioteker, udgivere og JISC (Joint Information Systems Committee) sammen for at undersøge potentielle løsninger for langtidsarkivering.

Den parallelle udvikling i områder som e-print repositories forventes ikke at kunne erstatte licenserede e-tidsskrifter, men der bør holdes skarpt øje med udviklingen. Heller ikke de mange aftaler mellem udgivere og nationalbiblioteker om pligtaflevering af digitale udgivelser forventes helt at løse problemet, da mange publikationer fra internationale udgivere ikke er dækket af noget lands pligtafleveringslov. Men der er helt sikkert potentielle muligheder i dette som bør undersøges.

I JISC-rapporten⁴ siges det: "Although there is no imminent danger of loss of content to licensed e-journals, there is an urgent need to provide a co-ordinating archiving service for the UK, which can develop in stages. Beginning with a dedicated resource to act as a central liaison between publishers and libraries, and to explore viable options for ensuring continued access to licensed content. This will provide the necessary reassurance to UK libraries that archiving of e-journals content will be followed up on their behalf, without committing potentially vast sums on establishing a UK repository."

Her kort om de to bevarings projekter der fik videre støtte af Mellon Foundation:

JSTOR service⁵

JSTORs afgiftsstruktur er baseret på en engangs arkivafgift som indbetales til en fond der betaler til kommende data- og softwaremigrationer og en årlig adgangs- afgift. JSTOR modellen er oprindeligt baseret på at lave digitale kopier af print- tidsskrifter og at give adgang til disse for bibliotekerne. Adgangsperioden er begrænset af en såkaldt "moving wall" som bestemmer hvornår det nyeste nummer vil være tilgængeligt i JSTOR, og det har været en meget succesfuld model da den har kombineret bibliotekets behov for sikkerhed for bevaring uden at true udgi- vernes forretning.

JSTOR er på vej ind i en ny fase som ikke mere er baseret på digitalisering af print materiale. "Født digitalt" materiale kræver meget anderledes modeller, systemer og processer, og Mellonbevillingen på \$1.3 mil. vil gøre det muligt for JSTOR at udvikle disse.

LOCKSS

LOCKSS modellen, udviklet på Stanford, laver lavpris-, holdbare cacher af tids- skriftsindhold som er bevaret på de insti- tutioner der har licens til dem. Det tillader effektivt institutionerne at eje indholdet de betaler for, ligesom med print. Betatest mellem 1999 og 2002 har allerede demon- streret at dets model og protokol er teknisk mulig. Et antal udgivere har deltaget i LOCKSS testen: Blackwell, Project Muse, BMJ, OUP, ACS. Adskillige engelske biblioteker, blandt andet British Library, har også deltaget i LOCKSS testerne. Det

er planlagt at LOCKSS udbydes fra 2004. JISC rapporten konkluderer: Det ville være meget værdifuldt at undersøge LOCKSS modellen mere og dens po- tentielle rolle for UK licens tidsskrifter. Se desuden bilag 1 for generelle JISC anbefalinger

Konklusion

Det er klart fra samtlige projekter at planlægnings- og udviklingsudgifterne til digitale arkiver er substantielle. Yale E- Journal projektet⁶ viste nogle interessante generelle livscyklusser på e-tidsskriftarkiver:

1. Udvikling og start (mest kompliceret).
2. Videregående vedligehold og problem løsning (enklere og vil sandsynligvis blive marginalt)
3. Samarbejde og standarder (besværligt). Mange arbejder med digital bevaring, så der vil være mange ens, men ikke identiske løsninger.
4. Migration fra et system til det næste (svært og sikkert meget dyrt).

Vi bør i Danmark holde skarpt øje med udviklingen i USA og resten af Europa. Diskussionen om arkivering med udgiver- ne bør støttes, og nye tiltag som LOCKSS bør undersøges nærmere.

Kilder

Beagrie, N. (2002) National Digital Preservation Initiatives: An Overview of Developments in Australia, France, the Netherlands, and the United Kingdom. I: *Plan for the National Digital Information Infrastructure and Preservation Program*. Appendix 5. Lokali- seret den 29. januar 2004 http://www.digitalpreservation.gov/repot/ndiipp_plan.pdf

Joint ALPSP/DPC Seminar, (29th November 2002) *Archiving – Whose Problem Is It?* Lokaliseret den 29. januar 2004 på World Wide Web: www.alpsp.org/events/previous/s291102.htm
Morris, Sally. (2000). Archiving Electronic Publica- tions : what are the problems and who should solve them? *Serials Review*, Vol. 26, No. 3, pp. 65-68. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.alpsp.org/arcs00.pdf

National Library of the Netherlands and Elsevier Science make digital preservation history. Press Release 23rd August 2002: Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.elsevier.com/inca/publications/misc/ni21.pdf

RLG/OCLC (May 2002). *Trusted Digital Reposito- ries: Attributes and Responsibilities*. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.rlg.org/longterm/reposito- ries.pdf

Waters, Don. (2002) *Good Archives Make Good Scholars: Reflections on Recent Steps toward the Archiving of Digital Information*. The State of Digital Preservation: an International Perspective. CLIR. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.clir.org/pubs/abstract/pub107abst.html

Noter

1 Cantara, Linda (Ed.). (2003). *Archiving Electronic Journals. Research Funded by the Andrew W. Mellon Foundation*, Washington, DC.: The Digital Library Federation. Council on Library and Information Resources. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.diglib.org/preserve/ejp.htm

2 LOCKSS: <http://lockss.stanford.edu/>

3 Digital Preservation Coalition. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.dpconline.org/graphics/index.html

4 JISC (2003). *Archiving E-Journals Consultancy – Final Report*. Report Commissioned by the Joint Information Systems Committee (JISC) ; Maggie Jones, October 2003 : Lokaliseret den 29. januar 2004: www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/ejour- nalsfinal.pdf

5 JSTOR: www.jstor.org/

6 YEA(2002) The Yale Electronic Archive; One Year of Progress. Lokaliseret den 29. januar 2004 på: www.library.yale.edu/~okersen/yea

DF Revy Kort nyt

9th International Interlending and Document Supply Conference 2005

IFLAs præsident og Governing Board har meddelt, at den niende internationale fjernlånskonference vil vinde sted i Est- land. IFLAs sektion for dokumentlevering og fjernlån og IFLAs planlægningskomité for konferencer modtog fem bud på place- ring af konferencen. Efter gennemgangen viste det sig, at alle fem bud opfyldte kra- vene, men det estiske tilbud var det mest omfattende. Der er desuden stor støtte fra det lokale biblioteksvæsen til konferencen.

Den ottende internationale fjernlåns- konference fandt sted i Canberra i Australien i oktober 2003. Konfe- rencens hjemmeside kan besøges på www.nla.gov.au/ilds/. Her kan man blandt andet hente papers og præsen- tationer fra konferencen.

Poul Erlandsen, Danmarks Pæda- gogiske Bibliotek, er formand for IFLAs sektion for dokumentleve- ring og fjernlån og kan kontaktes vedrørende den niende internatio- nale fjernlånskonference på e-mail: poer@dpu.dk

Et valg er et valg er et valg – eller er det? Temadag om materialevalg

Referat ved Jesper Bendix, Bjarne Christensen, Hanne Hørl Hansen, Henning Midtgaard Hanssen og Hanne Sonne Henriksen fra DF's Forum for Registrering

Jesper Bendix
Accessionskoordinator
Aalborg Universitetsbibliotek
jbn@aub.auc.dk

Hanne Hørl Hansen
Databasekonsulent
Dansk BiblioteksCenter
hah@abc.dk

Hanne Sonne Henriksen
Overassistent
Det Kongelige Bibliotek
hsh@kb.dk

Bjarne Christensen
Afdelingsbibliotekar
Syddansk Universitetsbibliotek
bjarne.chr@bib.sdu.dk

Henning Midtgaard Hanssen
Bibliotekskonsulent
hmh@statsbiblioteket.dk

DF's Forum for Registrering havde i samarbejde med FABITA arrangeret denne temadag på Syddansk Universitet i Odense den 22. januar. At emnet er yderst aktuelt, afspejlede sig i den store interesse for dagen. En blandet skare på cirka 90 deltagere fra forsknings- og folkebiblioteker var mødt frem.

Anne Kathrine Skibelund fra FABITA bød på arrangørernes vegne velkommen og introducerede kort dagens emne: Materialevalget er under forandring i hele væsenet, og der kan ses på emnet fra en lang række vinkler. Temadagen var ikke udtryk for en ambition om at dække alle de tiltag, ideer og faglige diskussioner, der måtte være relevante i denne sammenhæng, men snarere at præsentere en samling nedslagspunkter.

Status på materialevalgsområdet

Arne Bak-Sørensen, udviklingschef på DVJB, gav med sin baggrund i såvel folke- som forskningsbibliotekssektoren sit bud på en samlet status for området:

I folkebibliotekerne er alt gennem de sidste femten til tyve år blevet mere eller mindre automatiseret undtagen materialevalget. Ikke fordi det nødvendigvis er svært rent teknisk, men snarere fordi det – lidt provokerende sagt – er noget af en hellig ko for personalet. Opfattelsen har groft sagt været, at det enkelte sted havde behov for en unik stillingtagen til de nye materialer, selvom det i praksis viser sig, at firs procent af de faktiske indkøb er fælles gods hos alle.

” Vi bevæger os i retning af, at formidling mere og mere må bygge på søgeteknik frem for et dybt kendskab til den konkrete lokale samling.”

En anden begrundelse for de traditionelle materialevalgsmøder er det formidlingsmæssige forspring, man mener, disse giver. Arne mente her, at der ikke var tale om et regulært argument: Antallet af materialer gør, at behandlingen af disse nødvendigvis ofte må foregå så overfladisk, at man i praksis må sætte sin lid til, at den ansvarlige for fagområdet bevarer overblikket.

Det enkelte bibliotek ses mindre og mindre som en isoleret størrelse. Vi bevæger os i retning af, at formidling mere og mere må bygge på søgeteknik frem for et dybt kendskab til den konkrete lokale samling. Mængden af materialer gør samtidig, at det dybe indblik i egen samling næppe er mere end en illusion. Fornemmelse for egen samling er dog stadig relevant, man skal bare ikke gøre det til mere, end det rent faktisk er. Procedurerne omkring materialevalg er ikke en nødvendig forudsætning for at få denne fornemmelse af materialerne – den kan man også få, efter

materialerne er modtaget. Arne nævnte her det paradoks, at man forsvarer det traditionelle bogvalg, samtidig med at man i vid udstrækning lader andre vælge musik og nye medier for en. Det var Arnes opfattelse, at de små biblioteker i denne sammenhæng var lettere at flytte end de større.

Hvad kan man så gøre fremover? Arne skitserede fire muligheder:

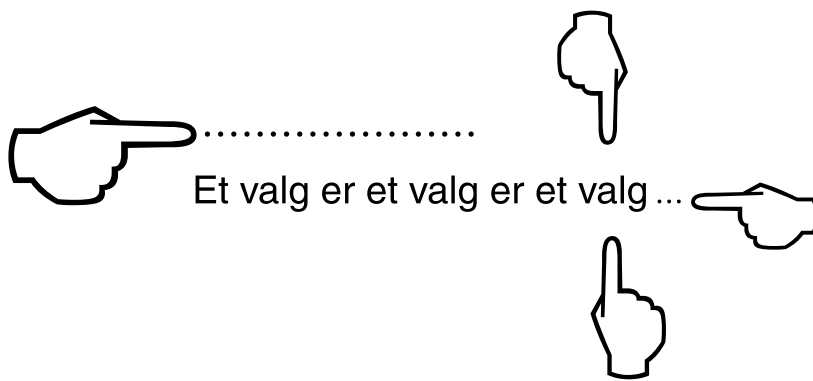
1. Udlicitering af materialevalget

For eksempel kan man købe sig til en materialevalgsordning hos DBC Medier. Vallø har gode erfaringer hermed. I den første periode man havde udliciteret, kørte man ”skygebogvalg” i Vallø. Der var 94 procent sammenfald og kun en procent fejlkøb på materialerne. Centralbibliotekerne er ved at komme på banen med et tilsvarende tilbud. Deres salgsargument vil blandt andet være bedre lokalt kendskab. Der arbejdes også på en samarbejdsmodel mellem et centralbibliotek og DBC Medier.

Derudover kunne man forestille sig, at et større folkebibliotek, der var specielt stærkt på et enkelt område, solgte denne ydelse til andre.

2. Samarbejde om materialevalg flere biblioteker imellem

Tanken er ikke ny – for eksempel har flere mindre biblioteker tidligere samarbejdet om indkøb af lydbøger. Man kunne også forestille sig, at samarbejdet bestod i, at hver

især på fællesskabets vegne tog sig af lige præcis de faglige områder, man var bedst til.

3. Centralisere valget

Lade få personer være dem, der tager sig af materialevalget.

4. Fortsætte som hidtil

Tiden er løbet fra denne model.

Situationen i forskningsbibliotekerne

I forskningsbibliotekerne har fagreferenterne traditionelt foretaget materialevalget. (Arne kunne ikke her lade være med at drille folkebibliotekssiden lidt: Bibliotekerne i forskningsbibliotekerne har alligevel kunnet finde rundt i deres samlinger i alle disse år, selv om de ikke har deltaget i materialevalget!)

Udfordringen i forskningsbibliotekerne er fremover af en lidt anden karakter: Den trykte form bliver fortrængt af E-bøger og elektroniske tidsskrifter i pakker. Dette er selvfølgelig mere udpræget på nogle fagområder end andre. Ideerne til indkøb kommer i stigende grad fra elektroniske tilbud tilsendt af leverandøren. Leverandørerne tilbyder licenser til elektroniske ressourcer samlet i pakkelsninger således, at det næsten ikke kan betale sig andet end at købe hele færdige pakker. Leverandørerne opkøber hinanden og bliver færre og færre, og pakkernes priser er stigende. Bliver den, der styrer materialevalget, reelt på sigt leverandøren, og vil udbuddet blive styret af, hvad der er mest populært?

Arne vendte her nogle af de dilemmaer, der fremgik på temadagen om "The Big Deal". Skal man lægge alt fra en pakke ind, blot fordi man har betalt for den, eller skal man selektere? Vil det betyde mindre støj i søgninger, hvis man selekterer? Er det omvendt korrekt ikke at give brugerne adgang til noget, de faktisk har betalt for?

Arne nævnte et eksempel med en større tidsskriftspakke fra Elsevier. Flere steder havde man efter køb af pakken lavet en undersøgelse af det faktiske brug af pakkens indhold. Et af stederne viste det sig, at blandt de tyve mest brugte tidsskrifter havde man ikke tidligere abonneret på de fjorten!

” Ideerne til indkøb kommer i stigende grad fra elektroniske tilbud tilsendt af leverandøren. ”

Arnes hovedkonklusion var følgende: Man skal satse på samarbejde. Man skal vælge ud fra brugerne og ikke ud fra en fordom om, at vi er specielt gode til at vælge.

Eksempler på boghandlere og deres værktøjer til bogvalg

Starkmann Limited: Firmaet har cirka tredive års erfaring, og i Danmark er det primært forskningsbiblioteker, der anvender Starkmann som leverandør. Bernard Starkmann fortalte om de muligheder, som firmaet kunne tilbyde på bogvalgsområdet: De kan levere bøger, cd-rom og online-produkter og er primært en operatør, når det gælder det engelsksprogede materiale – også "gråt" materiale.

Starkmann har i samarbejde med Aalborg Universitetsbibliotek udviklet et koncept, hvor de kan udføre/forenkle mange af de processer, som hidtil er foregået på biblioteket. Det har været tanken, at man skulle gøre selve bogvalgsprocessen og de øvrige interne arbejdsprocesser så lidt ressourcekrævende for biblioteket som muligt.

I selve bogvalgssituationen tilbyder fir-

maet en "new title information", hvor man kan opsætte profiler på de enkelte fagområder. Disse kan være meget specifikke – eller man kan vælge mere brede fagområder. Dette giver så mulighed for at kunne se de nye titler inden for sit fagområde – liggende i blokke af fjorten dage – og bestille dem direkte fra denne oversigt over nye titler.

I forbindelse med bestillingen af en bog er der indført otte nye felter – specielt til brug for lokale data, for eksempel klassifikation, opstilling mm. Det enkelte bibliotek kan i høj grad selv konfigurere, hvordan disse felter skal anvendes. Når bogen bestilles, kan man samtidig indtaste de oplysninger om klassifikation, opstilling mm., der er nødvendige for, at Starkmann både kan producere færdige MARC-poster og helt færdiggjorte bøger.

Der kan derfor dagligt leveres MARC-poster på de bestilte bøger med tilstrækkelige data til, at de kan importeres direkte ind i bibliotekets lokale base og ikke senere behøver tilretning. De er pt. i UK-MARC, men skulle senere også kunne leveres i MARC21. Bøgerne kan leveres stort set helt færdige til at blive sat på hylden, med stempel, stregkode, label, tyverisikring mm.

Starkmann har også udviklet mulighederne i den budgetstyring, som de tilbyder. Dette skulle betyde, at man hele tiden har et opdateret billede af forbruget på de enkelte fagkonti – uden selv at behøve at lave en form for skyggeregnskab.

Bierman & Bierman: Bo Lorentzen og Tom Selmer-Petersen fortalte om, hvilke services, de kunne tilbyde.

Firmaet har cirka 35 års erfaring. De har ikke et tilsvarende online værktøj til bogvalg, som Starkmann. De har valgt en

begrænset antal fagbøger af den meget store produktion af nye bøger og primært tilbyde disse til bibliotekerne. De anvender i høj grad den årlige bogmesse i Frankfurt som stedet til at udvælge de relevante titler. En gruppe – med repræsentanter fra seks til otte biblioteker – tager til bogmessen og udvælger et begrænset antal titler. Langt de fleste væsentlige forlag er repræsenteret i Frankfurt, så der er mulighed for at få den vigtigste litteratur med. Der udvælges dog også ud fra andre kilder.

Der lægges primært vægt på engelsk og amerikansk litteratur. På firmaets hjemmeside er det muligt at se indskannet information om de cirka 875 bøger, der er udvalgt på denne måde. Desuden filtreres der i den meget store mængde af forlagskataloger, der udkommer, inden de sendes ud til kunderne.

De tilbyder tilsvarende cirka 250 musikbøger om året – udvalgt i samarbejde med tre musikbibliotekarer. Der bliver også lavet lister inden for skønlitteratur, edb-bøger og lydbøger. I øjeblikket er disse lister ikke med på hjemmesiden, men sendes direkte til bibliotekerne. Tilsvarende sendes tilbud med specialtilbud fra enkelte forlag mm. Det er planen, at alle de forskellige lister/kilder skal være tilgængelige på deres hjemmeside.

Biermann & Biermann henvender sig nok primært til folkebiblioteker, hvor de udvalgte titler inden for faglitteratur stort set vil dække de bøger, der skal anskaffes.

Præsentation af materialevalgsmøder og -forsøg

Formiddagens sidste indlæg var en præsentation af omlægningen af materialevalget på AUB. Eftermiddagens to første indlæg havde som fællesnævner samarbejde om materialevalg bibliotekerne imellem, således at man kan opnå stordriftsfordele, som kan frigøre ressourcer til andre opgaver, måske især til fordel for de mindre biblioteker, hvis ressourcer ifølge sagens natur i forvejen er begrænsede.

Materialevalget på AUB

Jesper Bendix fortalte, at materialevalget på AUB – sikkert ligesom mange andre steder – blev taget op til kraftig revision som følge af, at ressourcerne blev mere knappe. Udgangspunktet var, at fagreferenterne læste Bogfortegnelsen og diverse

” At afgive sit materialevalg er at afgive hjerteblod og intimt kendskab til bogbestanden, men i projektforløbet viste det sig, at denne antagelse måske alligevel ikke holdt stik.

andre kataloger og valgte deres materialer ud derfra. Derpå producerede accessionsafdelingen en MARC-post og sendte den af sted. Når materialet kom hjem, blev det klassificeret af fagreferenten, hvorefter MARC-posten blev gjort færdig. En meget langsom og tidskrævende rutine.

Materialevalget er nu delt op, således at rutinerne for dansksproget litteratur følger én retning, engelsksproget følger en anden, og resten mere eller mindre den ”gamle” rutine.

Den danske litteratur

AUB's edb-afdeling henter automatisk ugefortegnelsen ned fra DanBib og lægger den i en separat base. Den hentes så ind i materialevalgsklienten (på AUB en tillægs-klient til Aleph 500), hvor man kan få præsenteret diverse anmeldelser af materialerne, ligesom man kan undersøge, om man har gamle udgaver, der skal kasseres. Når man har foretaget sit materialevalg, sendes posterne retur til Aleph, hvor indkøbs- og beholdningsoplysninger automatisk lægges på, ligesom posterne automatisk bliver lagt i bibliotekets hovedbase. Der kan så printes en enkelt side ud med alle bestillinger, der efterfølgende sendes til leverandøren. Det ”danske” materialevalg foretages af to bibliotekarer på AUB.

Den engelsksprogede litteratur

Alle fagreferenter har fået oprettet deres egen profil hos Starkmann, hvorigennem de får præsenteret den nyeste litteratur inden for deres område. De kan/skal så inddatere klassifikation og emneord direkte i Starkmanns base. Via FTP hentes dagligt en fil fra Starkmann, hvor der ligger MARC-poster på alle den foregående dags bestillinger. Posterne bliver konverteret (pt. manuelt) og lagt ind i bibliote-

kets base. Når bøgerne kommer hjem, er de hyldeklare, idet Starkmann har trykt strekkoder til bøgerne, ligesom de har sat fagsalsetiket og ryglabel på bøgerne.

Den største fordel ved at benytte Starkmanns system er, at materialerne bliver tilgængelige i det lokale system allerede dagen efter, at en fagreferent har ønsket en bog; men det er heller ikke at foragte, at bøgerne bliver leveret i hyldeklar stand. Man har også valgt primært at købe paperbacks i stedet for hardbacks, idet prisen kun er cirka det halve, og så kan man jo købe dobbelt så mange bøger for de samme penge.

Principielt kan alle købe bøger på AUB. Nogle er ansat til det, mens andre kan foreslå/købe de bøger, de finder relevante.

Brugerne bliver direkte inddraget i indkøbspolitikken ved, at de fjernlånsforslag, de præsenterer personalet for, og som er af relativ ny karakter (max fem år gamle), bliver købt i stedet for fjernlånt. Hvis AUB stadigvæk køber nye bøger om fem år, kunne Jesper forestille sig, at det bliver ved hjælp af et fuldautomatisk system, hvor fagreferenterne kun skal fravælge de bøger, de ikke ønsker, af den foreslåede mængde. Bøgerne er allerede klassificeret med Dewey. Posterne sendes så automatisk til AUB, hvor de lægges ind. Betalingen foregår ved hjælp af EDI, ligesom der automatisk rykkes for de bøger, der ikke er leveret til tiden.

Et materialevalgsprojekt på Roskilde Centralbibliotek

Anne Kathrine Skibelund fortalte om, at Roskilde Centralbibliotek, hvor hun er ansat, i en forsøgsperiode på et halvt år i 2003 har gennemført et samarbejde om materialevalg sammen med Skovbo kommunes biblioteker.

Projektet bestod af to dele, dels selve valget af titler til Skovbos biblioteker, dels den tekniske og administrative for- og efterbehandling. Desuden var aftalt en løbende erfaringsudveksling, evaluering og en vidensopbygning omkring udbud af ydelser bibliotekerne imellem. I første omgang ønskede Skovbo et samarbejde omkring nye materialetyper, som er arbejdskrævende, fordi de kræver detaljeret specialviden, der ikke nødvendigvis er til rådighed på et mindre bibliotek. Efterhånden som projektet udviklede sig,

besluttede man, at Roskilde også skulle varetage det traditionelle materialevalg, bestille, styre budgetter, accessionere og fakturere, mens Skovbo selv skulle modtage bøgerne direkte fra leverandøren og foretage den endelige klargøring. Roskilde arbejdede direkte i Skovbos database i projektførløbet, således at Skovbo hele tiden havde en fuldt opdateret base til rådighed.

Den løbende evaluering viste, at det i høj grad var muligt at ramme et materialevalg, som svarede til den aftalte profil, og projektet har været en succes for begge de involverede biblioteker. Skovbo har fået deres materialer løbende og hurtigere end tidligere, de har sparet ressourcer, samt fået indsigt i bibliotekssystemets indkøbsmodul og dets anvendelse. Roskilde har fået erfaring i at samarbejde tæt med et af amtets biblioteker; det har givet en ekstra dimension i udvælgelsesprocessen at skulle varetage materialevalget for et andet bibliotek, og det har givet erfaring i den proces, det er at indarbejde et andet biblioteks tekniske og administrative funktioner i egne ugentlige processer.

At afgive sit materialevalg er at afgive hjerteblod og intimt kendskab til bogbestanden, men i projektførløbet viste det sig, at denne antagelse måske alligevel ikke holdt stik. En omfordeling af ressourcerne betyder tværtimod, at man kan fokusere mere på formidling og udlån. Det vigtige er at bevare en bevidsthed om brugernes ønsker og sætte brugerne i centrum, når man vælger at finde nye veje til fordeling af sine ressourcer.

Et insourcet materialevalg på Det Nordjyske Landsbibliotek

Mona Brügge, Det Nordjyske Landsbibliotek, Hovedbiblioteket, fortalte om, at man siden 1998 har arbejdet med at overtage materialevalget for alle lokalbibliotekerne i kommunen. Pt. består strukturen af et hovedbibliotek, fjorten lokalbiblioteker og en bogbusafdeling. Desuden er der indgået en betjeningsoverenskomst med tre biblioteker i Sejlflod kommune. Der arbejdes med et decentralt materialebudget, hvor lokalbibliotekerne har en andel af en basisbevilling, som fordeles i forhold til besøgstal og udlån.

Der er udviklet en organisation med teamdannelser, som har specialviden inden for deres ansvarsområder. Nøgleord for organisationen er blandt andet elektronisk materialevalg og indkøb, materialerne hurtigt på hylderne, ressourcebesparelser, samarbejde, vidensdeling og ligestilling af medierne.

Udvælgelse og bestilling foretages via materialevalgssystemet Matilda. Hovedbiblioteket skriver i forbindelse med udvælgelsen noter til de udvalgte poster, som lokalbibliotekerne har adgang til. Her kan de så notere en eventuel utilfredshed med en valgt titel. Disse noter anvendes som et internt diskussionsforum mellem hovedbiblioteket og lokalbibliotekerne.

Materialevalgsmodellen evalueres løbende, der indhentes idéer til indsatsområder, og der satses på en vidensdeling der tilgodeser lokalbibliotekerne. Modellen er et varieret tilbud og ikke en pakkeløsning. Det enkelte bibliotek udfylder et profilschema, og meget varierede ønsker til materialesammensætning kan honoreres inden for modellen.

Generelt er der en stor grad af tilfredshed med valg og ydelser i den udviklede model, som sætter kvalitet i materialevalget i centrum, og som tager hensyn til lokal viden om et bestemt område og samtidig forsøger at fastholde bevidstheden om de lokale brugeres behov.

Det giver naturligvis lokalbibliotekerne en ressourcebesparelse, at de har outsourcet materialevalget og foretaget en omfordeling. Denne besparelse er investeret i de nye medier, idet man har styrket kvaliteten i valg og formidling af blandt andet internet-ressourcerne, som indgår på lige fod med de traditionelle materialer.

Kan man foretage materialevalg ud fra historiske profiler?

Steffen C. Sørensen, der med en fortid på AUB, DDE/eHuset og DBC nu er freelancer med firmaet SCS Consult, stillede dette spørgsmål.

Ja, svarede han, hvis man benytter sig af den teknik, der kaldes data mining. Referenten må bekende, at han ikke på forhånd kendte begrebet, men foreningen Dansk IT oplyser på sin hjemmeside, at det er ”en intelligent anvendelse af data”, som

”består i en sammenkædning af samtlige personrelaterede handlinger ... og efterfølgende generering af dataudtræk, der sætter virksomheden i stand til at se kunders købeadfærd, købefrekvens mm”.

Teknikken er, slog Steffen C. Sørensen fast, velkendt, og den kan benyttes overalt, hvor der er tilstrækkeligt med data til stede. I alt fald for det danske materiale besidder bibliotekerne og deres dataleverandører data i de mængder og den kvalitet, der skal til, for at foretage kvantitative analyser af hændelsesforløb i en accessionsammenhæng. De mønstre, der lader sig påvise gennem analyserne, kan danne en solid bund for etableringen af materialevalgsprofiler. Men det er ikke noget, det enkelte bibliotek bør indlade sig på alene, og der er stadig et betydeligt behov for metodeudvikling.

Materialevalget – koordinering og videndeling i netværk.

Under denne overskrift redegjorde vicedirektør Else Goul fra Vejle for det materialevalgsprojekt, der i 2003 er blevet gennemført på opdrag af Biblioteksstyrelsen. Ti centralbiblioteker (København, Gentofte, Roskilde, Nykøbing F., Odense, Esbjerg, Vejle, Herning, Århus og Aalborg) samt Statsbiblioteket har set på, hvordan overbygningsopgaverne for trykte materialer varetages, og fremsat ni forslag, der har til formål at sikre en bedre faglig koordinering af organisatoriske og tekniske processer, at forbedre ressourceudnyttelsen og at højne kvaliteten i materialevalget. Projektledelsen har ligget hos Det Nordjyske Landsbibliotek (NJL).

En række initiativer foreslås iværksat straks. Det drejer sig om (1) udviklingen af en koordineret kassations- og opbevaringspolitik mellem overbygningsbibliotekerne og Statsbiblioteket, (2) en videreudvikling af en koordineret overbygning på tidsskriftområdet og (3) en undersøgelse af interurbanlån og konsekvenserne af bibliotek.dk for materialeoverbygningen. Sideløbende hermed bør der afholdes konferencer om (4) elektroniske materialevalgssystemer (både bibliotekssystemer, forlags- og leverandørsystemer) og om (5) chip-løsninger.

Videre anbefales forskellige tiltag, som har en længere tidshorisont i og med, at de er bundet op på udviklingsprojek-

” Det er uomtvisteligt, at vi vil stå over for krav om at yde mere for de samme midler og derfor fortsat må rationalisere arbejds-
gange.”

har en længere tidshorison i og med, at de er bundet op på udviklingsprojekter: (6) forsøg med koordineret indkøb af udenlandsk litteratur mellem et antal overbygningsbiblioteker, (7) forsøg med koordineret indkøb af udenlandsk litteratur specielt beregnet til at dække de uddannelsessøgendes behov, (8) forsøg med koordineret materialevalg mellem to eller flere overbygningsbiblioteker og (9) etablering af koordineret rådgivning og vejledning på en fælles centralbibliotekshjemmeside.

På et centralbibliotekarmøde den 30. oktober 2003 var der enighed om at anbefale otte af de ni forslag (undtagelsen var forslag nr. 8). Enkelte af de øvrige forslag var der ønske om at få modificeret; således mente man, at den rådgivning, der er omtalt i forslag 9, bør begrænses til materialeledelsen med NJL som ansvarlig, og at hjemmesiden skal integreres i centralbibliotek.dk.

Med centralbibliotekarernes kommentarer er forslagene videresendt til Biblioteksstyrelsen, og herfra venter man nu på en udmelding. NJL vil være tovholder på de projekter, der måtte blive iværksat i indværende år.

Opsummering og afrunding

Anders Bülow, Kulturchef, Roskilde Kommune, opsummerede dagens mange og vidtfavnende indlæg og kommentarer fra salen i følgende:

Dagen har vist os nogle pejlemærker, der bør navigeres efter:

Der er tydeligvis kulturforskelle og tale om forskellige tilgange til området: Hos nogle er materialevalget selve hjerteblodet og vurderes at bidrage væsentligt til den faglige identitet og samtidig sikre mangfoldigheden i bibliotekerne – hos andre har det en langt mindre fremtrædende plads.

Selv om problemstillingen for folke- og forskningsbibliotekssektoren på nogle punkter ligner hinanden, er der nok også tale om forskelle i de udfordringer, de to sektorer vil stå overfor i den kommende tid:

Der er i hvert fald forskel på, om man primært beskæftiger sig med at vælge danske eller udenlandske materialer.

Det er uomtvisteligt, at vi vil stå over for krav om at yde mere for de samme midler og derfor fortsat må rationalisere arbejds-
gange. Der bør sideløbende også ses på, om arbejdsredskaberne kan bidrage med rationaliseringsgevinster ved at optimere synergien mellem de forskellige systemer. Samtidig er det også nødvendigt at tage de nye udfordringer op: de nye medier og nye formidlingsformer.

Disse udfordringer mente Anders ikke kun som flokklær, men meget bogstaveligt: Når det viser sig, at en uhyggelig stor del af befolkningen er funktionelle analfabeter, og vi derfor står over for en formidlingsopgave af dimensioner, må vi have lidt proportionssans med hensyn til vores forbehold vedrørende ændringer i materialevalget. Er det så vigtigt præcis at kende sin egen materialebestand, og er hensynet til lokalkendskab mere væsentligt end denne udfordring?

Nej, mente Anders, det får mindre og mindre betydning. Det vigtigste er, at materialet kan findes og skaffes, hvad vi har redskaberne til i dag. Med hensyn til materialevalget bliver vi nødt til at dele opgaverne eller købe dem i byen i stedet, hvis det bedre kan betale sig.

DF Revy Kort nyt

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

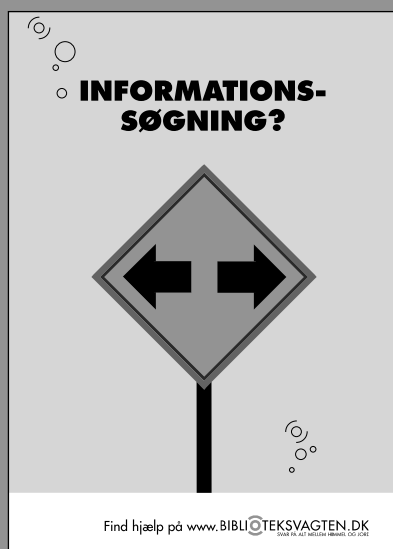
Kort nyt

Årets bogarbejde

Forening for Boghaandværk tildeler hvert år en pris for årets bogarbejde. Formålet med prisen er at skabe opmærksomhed om den danskproducerede bog, dens design og tekniske kvaliteter og at hædre fagets udøvere. Blandt de værker, som indsendes til bedømmelse, udvælges eksempler på godt bogarbejde. De udvalgte bøger udstilles på Kunstindustrimuseet fra den 28. maj til den 13. juni. Prisoverrækkelsen sker ved en reception på Kunstindustrimuseet den 27. maj.

Forening for Boghaandværk tildeler hvert år en pris for årets bogarbejde. Formålet med prisen er at skabe opmærksomhed om den danskproducerede bog, dens design og tekniske kvaliteter og at hædre fagets udøvere. Blandt de værker, som indsendes til bedømmelse, udvælges eksempler på godt bogarbejde. De udvalgte bøger udstilles på Kunstindustrimuseet fra den 28. maj til den 13. juni. Prisoverrækkelsen sker ved en reception på Kunstindustrimuseet den 27. maj.

DF Revy Kort nyt

Markedsføring af Biblioteksvagten.dk

Som tidligere omtalt i dette blad har Biblioteksvagten.dk i samarbejde med firmaet Aakjær A/S etableret en ny markedsføringskampagne. Dels er hjemmesiden blevet reorganiseret, og der er udsendt plakater og postkort til de deltagende forskningsbiblioteker. Folkebibliotekerne har desuden også modtaget mobiler og bogkort. Der er udarbejdet forskellige motiver på materialerne til de to bibliotekstyper, men det er naturligvis muligt at få de materialer man eventuelt har lyst til, ved henvendelse til de to projektkoordina-

torer, ligesom det også er muligt at bestille flere af de allerede udsendte materialer. Umiddelbart efter påske er der udsendt pressemeddelelse til både den landsdækkende og den lokale presse.

Ellen Nielsen

Projektkoordinator på Biblioteksvagten for Forskningsbiblioteker
Tlf. 89 48 65 40
eni@asb.dk

Ny hjemmeside til Det Administrative Bibliotek

Af Matine Kvist og Karina Lindhus Larsen

Det Administrative Bibliotek besluttede i efteråret 2003 at få designet en ny hjemmeside. Nedenfor er beskrevet, hvad der ligger bag udviklingen af siden, som den ser ud i dag.

Matine Kvist
Studerende på kandidatuddannelsen
multimediedesign, teknologi og produktion
Odense Universitet

Karina Lindhus Larsen
Studerende på kandidatuddannelsen
multimediedesign, teknologi og produktion
Odense Universitet

To specialestuderende fra Odense Universitet har i samarbejde med bibliotekets personale stået for arbejdet. Artiklen er skrevet af de to studerende Matine Kvist og Karina Lindhus Larsen, som er i gang med at færdiggøre deres speciale på kandidatuddannelsen i multimediedesign, teknologi og produktion (cand.it.).

Web-løsning med fokus på brugervenlighed

Det Administrative Bibliotek (DAB) indviede den 30. marts 2004 den nye hjemmeside med et designmæssigt integreret søgesystem til bibliotekssystemet Aleph, se figur 1. Udviklingen af hjemmesiden og den ny brugerflade til søgesystemet har fokuseret på brugervenlighed. Blandt andet har en gruppe af DABs lånere medvirket i en spørgeskemaundersøgelse, og enkelte har efterfølgende deltaget i en brugertest.

Brugercentreret design

Hjemmesider har som udgangspunkt fungeret som et sted, hvor brugeren kunne finde enkelte oplysninger om virksomheden som eksempelvis kontaktoplysninger, åbningstider og en profil af virksomheden. Med tiden er der blevet lagt flere og flere funktioner på hjemmesider for at servicere brugerne bedst muligt. Omfanget af den enkelte hjemmeside ekspanderer, hvorved der bliver mere behov for en organisering og strukturering af informationerne. Derudover stiger antallet af hjemmesider støt, hvilket giver anledning til konkurrence om brugerne.

Hermed er der opstået et grundlag for brugercentreret design, hvilket har været nøgleordet i udviklingen af web-løsningen til DAB.

Brugercentreret design fokuserer på brugervenlighed og systemets brugbarhed i alle faser i udviklingen af et system. Det er altså ikke ”nok” at tilgodese brugeren ved analyse- eller designfasen af et produkt.

Udvikling af www.dab.dk

Med udgangspunkt i brugercentreret design har vi foretaget en såkaldt ekspertvurdering af DABs gamle hjemmeside og søgesystem. Her undersøges det blandt andet, om websitet lever op til en række retningslinjer for brugervenlighed, hvor ”klassiske” brugervenligheds-fejl og mangler afdækkes. Herefter sammenlignes websitet med lignende websites for eksempelvis at undersøge nomenklatur af menupunkter og tendenser i design.

Spørgeskema, brugbarhedstest og interview

Vi valgte at inddrage brugerne i analysefasen, så vi kunne danne os et overblik over, hvordan den gamle hjemmeside og Alephs webgrænseflade blev anvendt, og hvad der forventes af et nyt system.

En gruppe af DABs lånere har besvaret et spørgeskema, der belyser relevansen af de forskellige informationer og funktioner på hjemmesiden og i søgesystemet. Spørgeskemaet gav desuden den nødvendige

baggrundsviden til at udvælge testpersoner til en brugbarhedstest.

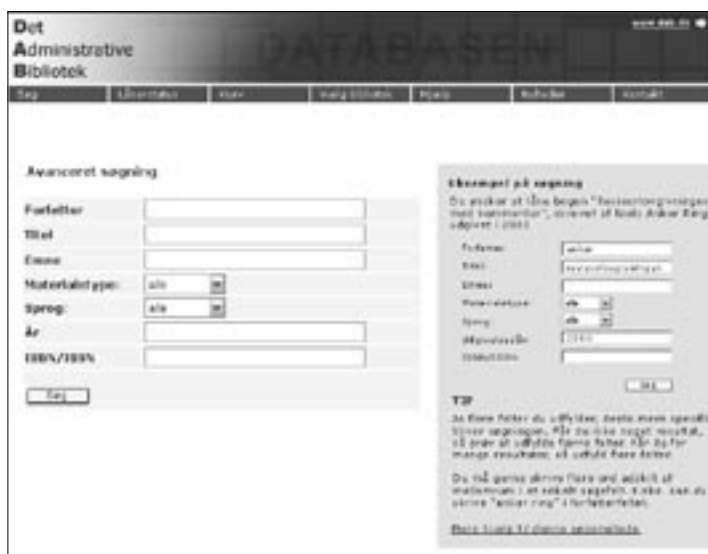
Brugbarhedstesten blev afviklet med en enkelt bruger ad gangen. Brugeren fik tildelt en række relevante opgaver til hjemmesiden og søgesystemet. Resultaterne gav klare signaler om, hvor der burde foretages ændringer i søgesystemet og på hjemmesiden.

Et overordnet eksempel på udbyttet af at inddrage brugerne: Det fremgik af spørgeskemaet, at næsten alle informationer på hjemmesiden syntes relevante for brugerne. Men en trafik-statistik over hjemmesiden viste, at det var meget få undersider på hjemmesiden, der blev besøgt. Hvordan hænger det sammen? Et efterfølgende interview afslørede, at brugerne enten ikke vidste, at de pågældende informationer fandtes på hjemmesiden eller slet ikke kunne finde frem til dem.

På grundlag af ovenstående er designspecifikationen udformet til web-løsningen til DAB. Her kunne man fristes til at mene, at den hellige grav er velforvaret med hensyn til brugervenlighed. Det er dog mindst lige så vigtigt at vende tilbage til brugerne og teste systemet, efterhånden som designfasen skrider frem.

Løbende tests med brugere i udvik-

Figur 1. Skærmpoint af den ny hjemmeside (til venstre) og søgesystemet (til højre).

lingsforløbet

Ved at teste dele af systemet i udviklingsforløbet kan man ofte undgå større omstruktureringer sidst i forløbet. Eksempelvis har vi testet navigationen tidligt i forløbet. Vi har lagt vægt på, at menu-punkterne har informationssigende navne, så brugerne ikke er i tvivl om, hvad de kan finde bag punktet. Det kan dog være svært at tildele informationssigende navne til alle menupunkterne, fordi det er begrænset, hvor meget der kan stå, hvis overskueligheden skal bevares. Derfor ønskede vi på anden vis at gøre brugeren opmærksom på, hvad menupunktet indeholder, eksempelvis ved menupunktet "Søg i MetaLib". Når musen føres hen over menupunktet, fremkommer i stedet en informationsboks, se figur 2. Udformningen af informationsboksen, kan være afgørende for brugerens opfattelse af navigeringen, hvilket kun kan afsløres ved at teste systemet. Ved den første version af menuen, opfattede brugeren informationsfeltet som klikbart og irriteredes tydeligt over, at der ingenting skete ved at klikke på feltet. Citat: "Det må da være en fejl, eller er linket dødt?". Herefter placerede vi et informations-ikon (udråbstegn) øverst i informations-feltet, hvilket havde den rette virkning.

Figur 2. Informationsboksene i menuen informerer brugerne om, hvad menupunktet indeholder.

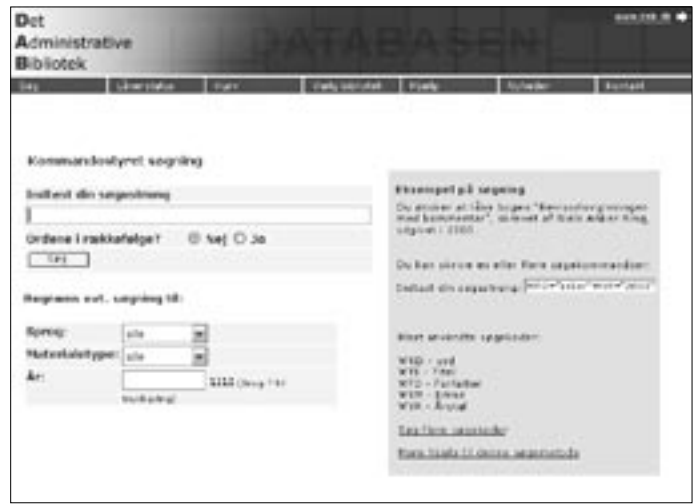
Brugertestene af søgesystemet afslørede rigtig mange brugbarhedsproblemer

Brugbarhedstestene viste grundlæggende problemer med at anvende de forskellige søgemuligheder og de mange funktioner i Alephs søgesystem. Generelt var der for mange links, hvilket gjorde siderne uoverskuelige, og mange brugere havde problemer med at forstå de enkelte søgemetoder. Vore overvejelser gik derfor på at gøre systemet mere simpelt og give bedre og mere synlig vejledning. De steder, hvor den ny brugerflade ikke kan anvendes uden vejledning eller manual, har vi indført et gråt felt (ikke at forveksle med en gråzone). I dette felt vises et eksempel på den pågældende funktion. Det vil sige, at brugeren ser et konkret eksempel frem for at skulle læse en fremgangsmetode. Dette har vist sig at være effektivt. For eksempel var det umuligt at anvende kommandostyret søgning i det gamle søgesystem, med mindre brugeren kendte funktionen på forhånd. Da funktionen benyttes af en del fagfolk, var det ikke på tale at sløjfe kommandostyret søgning. I stedet kunne man

lade det fremgå, at funktionen var beregnet til fagfolk eller ændre den, så den blev tilgængelig for "den almindelig bruger". Her valgte vi det sidste. Nedenstående eksempel viser siden "Kommandostyret søgning" før og efter implementering.

En helhedsløsning

En vigtig del af dette projekt var at få hjemmesiden til at fungere som en helhedsløsning sammen med bibliotekets søgesystem (Databasen) og søgeportal (Metalib). Hidtil har de tre systemer haft vidt forskelligt udseende, hvilket vi mente kunne skabe forvirring. Det må gerne fremgå, at systemerne hører til det Administrative Bibliotek. Vi har forsøgt at skabe denne helhed ved blandt andet at benytte samme form for drop-down menu i alle tre systemer, hvilket betyder, at brugerne ikke skal sætte sig ind i forskellige former for menuer, når de interagerer med systemerne. Desuden er menupunkterne, hvor det er muligt, navngivet ens, så brugerne kan genkende disse. Toppen i systemerne minder designmæssigt om

"Kommandostyret søgning" i det gamle system (til venstre) og det nye (til højre)

hinanden. Søgnesystemet og søgeportalen har samme top – dog med forskellige farver, mens hjemmesiden adskiller sig en smule for at indikere, at det her drejer sig om bibliotekets hjemmeside.

Hvordan kan man selv øge brugervenligheden på sit website?

Man kan vurdere sit website ud fra retningslinjer for brugervenlighed, der kan afsløre helt elementære fejl og mangler, der ofte er nemme at udbedre. Optræder der flere forskellige fonttyper og fontstørrelser? Er informationerne relevante for brugerne? Kan teksterne opstilles, så de bliver lettere at læse? Kan antallet af menupunkter reduceres? Og så videre. Der findes efterhånden mange gode bøger om brugervenlighed, hvor Jakob Niensens¹ nok er den mest kendte. Vurderingen af websitet bør dog foretages af en person, der sjældent eller aldrig anvender systemet for at se på det med nye øjne.

Nå man har analyseret sit website og eventuelt fundet, at noget bør ændres, bør man overveje hvem, der skal foretage ændringerne. Det er oplagt at lade virksomhedens systemtekniker tage sig af opgaven, men involverer det formulering af tekster, er det ofte ikke en god ide. Det kan ikke undgås, at sprogbbruget bliver teknisk, når

personen til daglig arbejder med systemets tekniske niveau. Et eksempel på en fejlmeddelelse fra DABs søgesystem, som ikke giver mening for den almindelige bruger: "Empty search string".

Ligeledes anvender bibliotekaren ofte en terminologi omkring litteratur og søgning på litteratur, der kan være vanskelig for almindelige brugere at forstå.

Lader man personen, der analyserede websitet, udarbejde teksterne, bør man være opmærksom på følgende paradoks: Jo mere man har analyseret websitet, desto mindre egnet er man til at sætte sig i brugerens sted. Når man har beskæftiget sig med websitet over en periode, er man ikke længere i stand til at se på det med neutrale øjne, da man jo har lært at anvende de forskellige funktioner på sitet. Derfor anbefales det at inddrage brugerne og teste websitet. Det er vores overbevisning, at inddragelse af brugeren er uundværlig, idet udbyttet heraf er afgørende for et godt resultat.

¹ Nielsen, Jakob: *Designing web-usability*. New Riders, 2000

Nielsen, Jakob: *Godt webdesign*. DG, 2001

Berigtigelse

I min artikel i seneste nr. af DF Revy, Svar på tiltale – til Børge Sørensen – skrev jeg, at licensvilkårene for universitetsbibliotekernes adgang til elektroniske tidsskrifter medfører at disse biblioteker i mindre grad vil være i stand til at sende tidsskrifter og artikeltkopier rundt til folkebibliotekerne.

Denne opfattelse bygger på det konkrete forhold, at EBSCO ikke – p.t. – tillader de to handelshøjskolebiblioteker at tage

kopier fra EBSCO-systemet og sende i interurbant udlån. Jeg troede ærligt talt at det gjaldt alle EBSCO-aftaler, men sådan forholder det sig åbenbart ikke.

Anette Schneider fra DEF-sekretariatet har gjort mig opmærksom på at det i dag er et ufravigeligt krav til licensaftalerne at der netop skal være mulighed for at sende kopi af artikler til andre biblioteker eller privatpersoner og at det derfor ikke

er korrekt at anføre licensvilkårene som problemet, i hvert fald ikke i DEF-regi. For så vidt angår DEFs standardlicens for EBSCO, tillader denne udtrykkeligt ILL.

Jeg er ærlig talt ikke særlig kyndig i disse spørgsmål og burde netop derfor have udtrykt mig mere forsigtigt. Sorry!

Michael Cotta-Schønberg

PS

EBSCO har nu givet efter for vore besværinger og meddelt at vi kan foretage ILL på basis af vores licensbaserede samlinger såfremt pågældende forlag tillader det.

Nye publikationer

Af Kirsten Krogh Kruse

Kirsten Krogh Kruse
Forskningsbibliotekar
Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
kin@asb.dk

Bibliotek.dk og fjernlån

I de senere år har ingen enkeltfaktor i samme grad som bibliotek.dk haft indvirkning på brugen af bibliotekerne. Bibliotek.dk er en succes, og DF's formand udtrykte det i sin politiske beretning ved DF's årsmøde i 2003 på denne måde: *"Brugernes oplevelse af bibliotek.dk er meget positiv. Som situationen er, turnerer bøgerne rundt i landet som aldrig før, med store omkostninger til følge."*

Den lette adgang til bibliotekernes ressourcer gennem bibliotek.dk og muligheden for at bestille materialer til afhentning på et selvvalgt bibliotek har ført til en stor stigning i antallet af fjernlån mellem bibliotekerne. Hvad man ikke kan se i statikkerne, er de adfærdsmæssige ændringer hos brugerne og bibliotekerne som leverandører af denne service.

I en ny rapport, som er udarbejdet på baggrund af en undersøgelse foretaget ved fire biblioteker, er fjernlånsbrugernes baggrund og behov nu blevet undersøgt. Samtidig har bibliotekerne bidraget med oplysninger om, hvordan deres arbejds-gange har ændret sig. Undersøgelsen viser ikke overraskende, at den overvejende del af fjernlånsbrugere er unge under uddannelse. En del bestiller samme titel i mere end et bibliotek for på denne måde at gardere sig. Til gengæld sonder brugerne skarpt mellem bestillinger til privat brug og bestillinger til studie- eller arbejdsformål. De to deltagende forskningsbiblioteker leverer således næsten udelukkende fjernlån til studie- og arbejdsbrug.

De fire biblioteker, som har deltaget i undersøgelsen, er Frederiksberg Bibliotek, Handelshøjskolens Bibliotek i København, Københavns Kommunes Biblioteker og Roskilde Universitetsbibliotek.

Rapporten er udarbejdet af Niels Ole Pors og udgivet af Københavns Kommunes Biblioteker.

Den findes også i en elektronisk udgave på: <http://bibliotek.kk.dk/bibliotekerne/cb/fjernlaansbrugere>

844 fjernlånsbrugere

Hovedrapport udarbejdet af Niels Ole Pors. Delrapport udarbejdet af projekt-gruppe fra Frederiksberg Bibliotek, Handelshøjskolens Bibliotek i København, Københavns Kommunes Biblioteker og Roskilde Universitetsbibliotek og Statsbiblioteker. København: Københavns Kommunes Biblioteker. Kultur- og fritidsforvaltningen, 2004. 47 sider.

På afgrundens rand – rapport om de engelske folkebiblioteker

En ny rapport varsler en snarlig død for de engelske folkebiblioteker, hvis de ikke ændrer deres måde at fungere på. I rapporten *"Who's in charge? Responsibility for the Public Library Service"* påpeger Tim Coates, som har udarbejdet rapporten for organisationen Libri, at brugen af de engelske folkebiblioteker vil være stoppet om tyve år, hvis det nuværende mønster fortsætter.

Tim Coates bygger sin rapport på officielle, nationale statistikker og

bruger Hampshire County Library Service som eksempel. De nationale statistikker viser, at antallet af udlånte bøger i de senere år har været støt faldende, samtidig med at udgifterne til bibliotekerne er steget med ca. 25 procent over de sidste fem år. Mens antallet af besøgende i museer og arkiver er fordoblet i de sidste syv år, har antallet af besøgende i folkebibliotekerne været faldende. En brugerundersøgelse har vist, at folk først og fremmest kommer på bibliotekerne for at finde noget at læse i, og når de ikke kommer der, skyldes det, at bibliotekernes udvalg af

bøger er for dårligt, åbningstiderne for korte, biblioteket er uheldigt placeret og i øvrigt nedslidt. Sammenlignet med boghandlere og andre forretninger er sandsynligheden for at finde det, man leder efter, ringe.

I rapporten anbefales det, at man sætter ind med forbedringer på en række områder, vel at mærke uden at forøge budgetterne. Et klart mål skal være at øge antallet af besøgende ved at sætte fokus på brugernes behov og afhjælpe de mangler, der gør, at de bliver væk.

“Thus the reason the Public is stopping visiting libraries is because their local libraries have poor selections of books and reading material, they have short opening hours and they are often inconveniently situated, dilapidated and, even, unsafe to work in.”

Citat fra *Who's in Charge?*

Det er nødvendigt løbende at undersøge brugernes opfattelse af biblioteket. Det anbefales, at bibliotekerne lægger stor vægt på performance management og omkostningsstyring. Åbningstiderne bør tilpasses brugernes behov. Bibliotekets udvalg af bøger, som er disponible, skal kunne konkurrere med boghandlerens. Bibliotekerne skal kunne tiltrække den brede befolkning og ikke kun minoritetsgrupper.

Biblioteket skal være indbydende og godt indrettet. Biblioteksdesign er lige så vigtigt som for eksempel hoteldesign. Der skal være rent og pænt, materialerne skal præsenteres ordentligt, og personalet må gøre, hvad de nu kan, for at tage sig godt ud!

Ledelsesstrukturen skal være klar, der skal være færre personer i ledelsen og især mindre administrativt personale. I takt med øget effektivisering af de administrative rutiner skal det administrative personale trækkes ud i frontlinjen og have kontakt med brugerne.

Forfatteren, som har tredive års erfaring fra forlagsbranchen og boghandelen, mener, at bibliotekernes rutiner er alt for omstændelige. Han undrer sig over, at der bruges så mange kræfter på at klassificere bøgerne og mærke dem med opstillings-signatur, når man i boghandelen er i stand til at finde bøgerne uden denne hjælp. Kun i de allerstørste biblioteker kan det være nødvendigt med mærkning af bøgerne. Han synes heller ikke, at det kan være nødvendigt at tildele de enkelte eksemplarer af bøger et særligt nummer. Efter hans mening kan det være ligegyldigt, hvilket eksemplar låneren tager med hjem.

Tim Coates lægger ansvaret for at gennemføre rationaliseringen i folkebiblioteker over på de lokale politikere og deres embedsfolk. Han mener ikke, at bibliotekslederne er i stand til at løse problemerne alene, endstige at forstå dem.

Rapporten fremkommer således med både provokerende betragtninger og løsningsforslag, og bærer præg af, at forfatteren har sin baggrund uden for biblioteksverdenen. Man kan undre sig over, at han ikke i

højere grad fremhæver samarbejde mellem biblioteker om fælles funktioner som en mulighed for at opnå rationaliseringsgevinster, men det er tydeligt, at han ikke sætter sin lid til biblioteksfolk. Det kan også undre, at han ikke har øje for andet end bøger som et middel til at få lånerne ind på biblioteket. Selvom de nuværende brugere kommer efter bøger, må der være et stort potentiale af måske især yngre mennesker, som har et mere varieret behov. Alligevel må Tim Coates siges at have fat i den lange ende, for hvis den nuværende tendens med faldende benyttelse fortsætter, betyder det lukning af et stort antal engelske folkebiblioteker inden for en overskuelig fremtid.

Den engelske regering har indkaldt til en høring den 21. juni, hvor folkebibliotekernes fremtid skal diskuteres.

Who's in charge? Responsibility for the Public Library Service. A report by Tim Coates. Libri. Charity for Libraries, 2004. 30 sider. ISBN 1843810868. Rapporten er tilgængelig på Libris hjemmeside www.libri.org.uk.

Biblioteksafgrund

Knowledge and Change

– 12. NORD I&D

Det er titlen på den konference, som finder sted den 1. - 3. september 2004 i Aalborg. Konferencen afholdes hvert tredje år i et af de nordiske lande og er et af de vigtigste arrangementer, som beskæftiger sig med information og videnmanagement. Denne gang er det Danmarks Biblioteksskole, der står bag arrangementet. Konferencen fokuserer på viden og forandring.

Formålet er således at præsentere væsentlige aktuelle spørgsmål som:

- Hvordan kan viden organiseres, så den fremmer innovative tiltag i en organisation?
- Hvordan anvender organisationer de interne videnressourcer i de kreative processer og i konkurrencesituationer?
- Hvordan kan de medarbejdere, der arbejder professionelt med information, bidrage til læring i organisationen?

Konferencen byder desuden på præsentationer fra inviterede keynote speakers.

Den 12. NORD I&D konference afholdes i Aalborg på Hotel Hvide Hus.

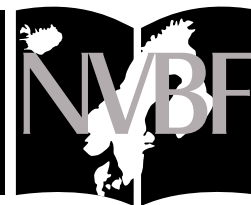
Sidste tilmeldingsfrist er den 6. august. Der er rabat ved tilmelding og betaling senest 31. maj.

Yderligere oplysninger:
www2.db.dk/NIOD/

På organisationskomitéens vegne
Marianne Hummelshøj

REJSESTIPENDIER

NVBF, Nordiske Vitenskapelige Bibliotekforeningers Forbund, utlyser 5 årlige stipend for studiebesøk, hver på NOK 7.000,- (NOK syv tusen). Stipendene utdeles for sjette gang høsten 2004, for studiebesøk som planlegges gjennomført i år 2005.

Formål

Det er NVBFs hensikt å stimulere til å styrke den faglige kontakten mellom fagbibliotekvirksomhet i de nordiske land. Stipendet vil gi mottakeren anledning til å reise til og gjennomføre studiebesøk ved et relevant bibliotek i et annet nordisk land enn det stipendiaten selv kommer fra. NVBF ønsker spesielt å gi "yngre", aktive medarbeidere utenfor sjefsskiktet anledning til å delta.

Målgruppe

Enkeltmedlemmer i de nordiske basisorganisasjonene for NVBF kan søke stipend. Disse organisasjonene er:

Danmark: Danmarks Forskningsbiblioteksforening (DF)

Finland: Suomen Tieteellinen Kirjasto-seura – Finlands vetenskapliga bibliotekssamfund

Island: Upplýsing – Félag bókasafns- og upplýsingafræða

Norge: Norsk fagbibliotekforening (NFF)

Sverige: Svensk Biblioteksforening (SB)

Søknadens innhold

- Søkerens navn, adresse (med e-mail), fødselsdato, stilling og arbeidssted
- Opplysninger om medlemskap og evt. engasjement i NVBF-organisasjon
- Opplysninger om det bibliotek som ønskes besøkt

- Budsjett for reisen og oppholdet
- Begrunnelse for det ønskede studiebesøk, forventninger og relevans for eget arbeid og/eller bibliotekfaglig interessefelt
- Vejledning i utformning af ansøgning kan fåes ved henvendelse til medlemmerne i NVBFs styrelse. Du finder kontaktoplysninger til styremedlemmerne fra de 5 nordiske lande på NVBFs hjemmeside www.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html. Eksempler på rapporter fra tidligere stipendiemottagere findes samme sted under punktet "Rapporter mv."

Begrensninger

- Det bevilges ikke stipend til deltaking i konferanser og liknende
- Stipend kan ikke tildeles fungerende styremedlemmer i NVBF.

Tildeling av stipend

Stipender tildeles av NVBF-styret. Det tilstrebes å fordele de 5 årlige stipendene slik at et medlem fra hvert av de nordiske land hvert år får anledning til å reise. Søkeren må selv kontakte den institusjon som ønskes besøkt og ordne med avtaler der.

Krav til gjennomføring

De tildelte midler må benyttes til studie-

besøk innen det år midlene er bevilget for. Senest tre måneder etter avsluttet studiebesøk skal rapport avleveres til NVBF. Rapporten må foreligge på enten dansk, norsk, svensk eller engelsk.

Senest 1. marts 2005 må stipendiemottagere bekræfte overfor NVBF, at stipendiet kommer til anvendelse som angivet i ansøgningen. Modtages en sådan bekræftelse ikke, er NVBFs styrelse berettiget til at inndrage rettigheten til anvendelse af stipendiet samt overdrage denne til den næste ansøger i prioriteringsrækkefølgen fra pågældende land.

I særlige tilfælde kan NVBFs styrelse godkende, at der sker ændringer mht anvendelsen af det tildelte stipendie i forhold til det i ansøgningen opgivne formål.

Søknadsfrist for år 2005

20. september 2004.

Søknad sendes

NVBF v/ sekretær Poul Erlandsen
Danmarks Pædagogiske Bibliotek
PB 840
DK-2400 København NV
Danmark
e-post: poer@dpu.dk

MØDEKALENDER

MAJ	25.	Odense	Forum for Fjernlån afholder majmøde. Se annoncering i DF Revy nr. 3 s. 26
JUNI	07. – 08.	Reykjavik	At skabe organisationer med mennesker i centrum NVBF's forårskonference. Yderligere oplysninger: www.bokis.is/nvbf2004/ .
	23.	Lund	Between knowledge organization and semantic web. Semantic approaches in digital libraries. Workshop arrangeret af DELOS Network of Excellence on Digital Libraries. Yderligere oplysninger: www.delos.info/eventlist/LUB1.html .
JUNI/JULI	28. – 02.	Torshavn	Nordisk sommerskole arrangeret af NORDINFOLit og Færøernes Landsbibliotek. Yderligere oplysninger: www.flb.fo/sommerskole
	29. – 02.	Skt. Petersborg	LIBER 33rd Annual General Conference Tema: Integrating Europe! New Partnerships Across Old Borders Yderligere oplysninger: www.kb.dk/liber .
JULI	8. – 9.	Göttingen	Möglichkeiten und Verfahren der Retrodigitalisierung Yderligere oplysninger: www.initiativefortbildung.de/
AUGUST	22. – 27.	Buenos Aires Argentina	70th IFLA General Conference and Council Tema: Libraries: Tools for Education and Development Yderligere oplysninger: www.ifla.org .
SEPTEMBER	01. – 03.	Aalborg	12. NORD I&D konference Temaer: Vidensorganisation, videndeling, læring, virksomhedsinformation Yderligere oplysninger: www2.db.dk/NIOD
	09. – 10.	Roskilde	DF's 27. årsmøde
SEPT/OKT	30. – 02.	Trondheim	6th Nordic NVBF Interlending Conference Yderligere oplysninger: www.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html
NOVEMBER	02. – 15.	Canada	NVBF studierejse med temaet Digitale referencetjenester. Se omtale i DF Revy nr. 3, s. 26. Programmet vil blive offentliggjort på www.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html .

Fra Baglinjen

Øresundsregionens Universitetsbibliotek?

Siden 1. januar 2004 har studerende og forskere ved Lunds Universitet, Københavns Universitet og Malmö högskola kunnet benytte sig af en såkaldt Øresundslåneordning.

Aftalen går ud på at enhver der er indskrevet som student eller ansat som lærer/forsker på et af de universiteter der indgår i Øresundsuniversitetet, skal kunne registrere sig som låner ved de biblioteker der er med i aftalen, og at man derefter har pligt til at følge de regler der gælder på det pågældende bibliotek. Det slås også fast at aftalen ikke omfatter andre tjenester, såsom f.eks. fjernlån og adgang til elektroniske ressourcer.

Der arbejdes nu på at udvide denne aftale til også at omfatte de øvrige biblioteker der er knyttet til Øresundsuniversitetet. Arbejdet med at få aftalen i stand er inde i en intensiv fase og er lagt i hænderne på Øresundsuniversitetets sekretariat. For tiden granskes den præcise ordlyd, så aftalen bliver spiselig og operationel for alle deltagende biblioteker, og aftalen forventes klar inden sommerferien.

Overskriften i arbejdet med aftalen har hele tiden været at det skal være let at være student i Øresundsregionen og enkelt

at bevæge sig mellem bibliotekerne. Mange biblioteker har allerede en praksis som gør at de gerne åbner hylderne for studenter og forskere med adresse i andre lande, så der vil for langt de fleste biblioteker ikke være problemer med at gå med. Aftalen udnytter egentlig bare eksisterende biblioteksressourcer og netværk, og er samtidig en konkret manifestation af Øresundsuniversitetets muligheder.

Undervejs i arbejdet er vi stødt på konkrete problemstillinger, f.eks. når det gælder inddrivelse af bøger, der ikke afleveres til tiden. Intentionerne i aftalen er at vi skal hjælpe hinanden, men f.eks. er det i Danmark ikke tilladt at udveksle adresseoplysninger mellem myndigheder, mens det i Sverige er helt i orden, jf. Personuppgiftslagen. Det gør det vanskeligt at hjælpe på tværs, men i sidste ende er det jo altid det bibliotek der har udlånt materialet, som har problemet med at få det hjem igen.

Aftalen er et af mange små skridt i bestræbelserne på en bedre integration i Øresundsregionen. Ser man aftalen i et videre perspektiv så vil katalogsamarbejde, kørselsordning og flere deltagere være de næste naturlige skridt på vejen.

Både Danmark og Sverige har jo velfungerende nationale bibliotekskataloger som

viser vej i den hjemlige jungle, men for studenten/forskeren vil det afgjort være en fordel med et katalogsamarbejde. Eller måske i første omgang en samarbejdsaftale med DEF hvor Skånes biblioteker bliver en tilvalgs mulighed i DEF-Katalogen?

Når det gælder kørselsordning, så ser svenskerne med misundelse og beundring på den danske "bøger-til-døren"-ordning, og på den svenske side af sundet drømmer vi om at aftalen kan udvides til også at fungere i Skåne.

Et sidste perspektiv kunne være at få øvrige videregående uddannelsesinstitutioner med, f.eks. CVU'erne på Sjælland. De danske CVU'er indeholder mange af de uddannelser som i Sverige foregår i højskolaregi, og det ville være helt naturligt at studerende/lærere/forskere på danske CVU'er også kunne benytte sig af ordningen.

Jette Guldborg Petersen
Kundtjänstchef
Malmö Högskola
Bibliotek och IT